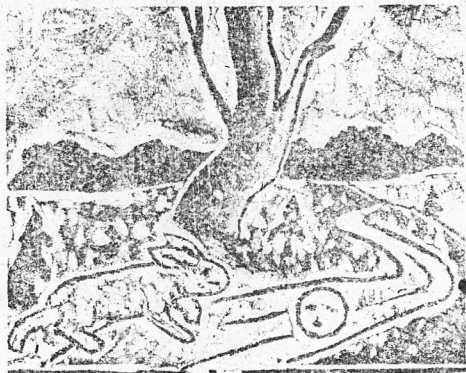
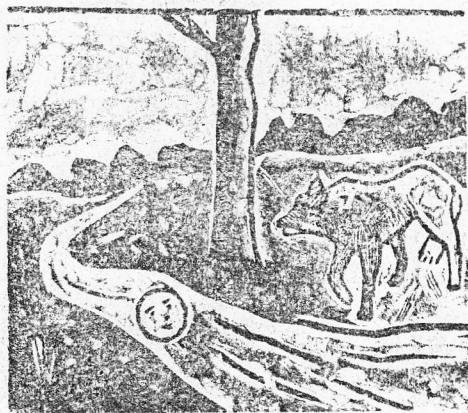

Посні

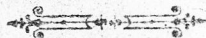

ЧОЛ

ВОКЛЫ

МОЈДАН КЫВЈАС.

Сыктывдин-кар.

Комі ыга ледан ін.

1921 во.

Р.В.Ц. г. Устьесыс, Гос. типогр.—тираж 5000 экз.

Кујим чој.

Олісны вылісны пёрыг гозја. Налён вөлі кујим ныв. Тулысын батыс петіс градјөр гөрны, нывјасыс град лептыны. Лептісны, лептісны, віçдлісны: град костөд зарніа бөжа кан котөртө. Ыжыд нывшыбытіс зыр, котөртіс кан бөрза. дыр вөтчіс сы бөрза, пощөс дорөз.

Пощөс дорын кан тупылтчіс да ошкө пөрі. Сувтис нывлы паныдөн да шуө: „ме вылө сөв! Он-кө, ме тенө соја“. Ныв бөрдіг-тыржі пукгіс ош вылө. Ош нуіс сіјөс гортас.

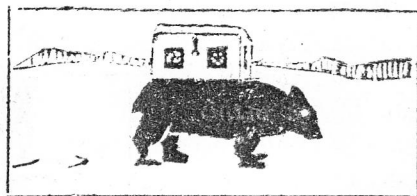

Аскінас кык ічөт нылыс бара петісны град лептыны. Лептісны, лептісны, віçдлісны—зарніа бөжа кан котөртө град костөд. Шөркөст ныв вөтчіс сы бөрза, котөртіс бара-жө пощөс дорөз. Пощөс дорын кан тупылтчіс,—ошкө пөрі Бергөдчіс нывлы паныдөн дај шуө: „ме вылө сөв! Он-кө, ме тенө соја“. Ныв бөрдіг-тыржі пукгіс ош вылө. Ош нуіс сіјөс гортас, лезіс чојыс дінө дај шуө: „олөј кыкөн.“

Аскомыонас којмөд ныв өтнас-ын петіс град лептыны. Лептіс, лептіс, віçдліс—град костөд зарніа

бөжа кань котөртө. Ныв сь бөрса. Вөтчис пощөс дорөз. Пощөс дорын кань бергөдчис ошкө дај шүд: „ме вьлө сөв! Он-кө, ме тенө соја“. Бөрдиг-тырји ныв сөлис ош вьлө. Ош нуис сижөс гортас дај шүд: „којмөдөс ваји. Ти овлө аскежаныд, ме кыюыны велла“. Ош мунис.

Кујим чој олөны ош керкаын, төлкујтөны батмамлы гөөнеч мөдөдны. Ош локтас гортас да нывјас і шүөны сылы: „вај-жө, ошкө, сундук вөч мијанлы да ыжыджыкөс, мед сувтны і водны бертчан сетчө. Гөөнеч гортө мөдөдам. Аски те і нуан“. Ош вөчис сундук. Нывјас личкалөмөн теісны сундукө ембурсө, сөсө мед ічөт чојсөсетчө пукөд-існы дај мөдөд-існы ошкөд гортас. Сөмын-пө сундуктө ен востыв, ен төдмав мыј сен ем!

Ош мөдөдчис сундукөн. „Зев тајнө мыјкө сөкыд. Мыј бара течөмадө етамындасө а. Видлыны лөд“. — „Ен лыгт, ен лыгт дон гін, кань гін!“ горөстис кодкө сундук пыщкын. Ош кывзис.

Нуис, нуис да бара көсјис виçөдлыны. „Ен лыгт, ен лыгт, дон гін, кань гін! Адҗа-өд, адҗа!“ — „Мыјнө тајнө? Көсја-на вөчны, а кодкө казалама-нын“. Воçө мөдөдчис ош.

Нуис, нуис... зев сөкыд сундук. Којмөдыс көсјө видлыны. „Ен лыгт, ен лыгт, дон гін, кань гін! Адҗа-өд, адҗа!“ Ош ез лыгт видлыны, воçө мөдөдчис.

Коркө, дыр-мыгы, пöрыг гозја-ордö, кыскас сундуктö, шыбытас килчö вылас дај шуас: „налö, пöрыг гозја! Нывјасыд гөгньеч ыстисны.“

Пöрыг гозја пыртисны сундук керкаö, полиг-тырји востисны сижö - сені ныв. Зев нымкоф лоö налы.

Ошлы гортö вöм-мыгы мöд сундук щöктасны вöчны. Ош вöчас. Нывјас тырыс сөвтасны ембур, пуккас сетчö шөркост чојыс. Ыжыдыс ошöс сундук-өн мөдöдас бат-мам ордас.

Ош мунö, зев сөкыда сундук нүö. „Видлыны лоö мыј ташöм сөкыдсö ме кыска.“— „Ен лыт, ен лыт, дон гин, каң, гин! Adza-öd adza!“— „кодкө горöстас. Ош повзас да оз і лыт видлыныс. Вожд мунö. Нуас нуас да бара көсјас видлыны да оз лыт. Пыр і горöдас кодкө: „Ен лыт, ен лыт, дон гин, каң гин! Adza-öd adza!“

Мöд сундуктö ош бара килчö помас пöрыг гозјалы шыбытас. „Налö,“ шуö: „пöрыг гозја, бөгтö, нывјасыд гөгньеч мөдöдисны.“

Пöрыг гозја сундук пыртасны керкаö, востасны, — сен шөркост ныв. Зев нымкоф лоі налы.

Ош локтас гортас. Бара сылы щöктасны сундук вöчны. Зев ыжыд сундук вöчас ош. Нывлычкал-öмөн сөвтас да сөвтас сетчö ембурсö, сөгга кујим, гыр лөстас сувтöдас, гөрд дөрөмөн дөрөмөдас, сарапанöдас, кујимлаö сөлыштас дај шуас: „ті мијан-пыф-дi горнитöј.“ Ачыс пырас сундукö.

Ош кашкө кыскö пöрыг гозја ордö сундук. Виждлыны көсјыліс мыј ем пышқас да ез і лытлы. Мыјөн сувтас, пырыгтөм-пыр кодкө горöстас: „Ен лыт, ен лыт, дон гин, каң гин! Adza-öd adza!“

Воас ош пöрыг гозја ордö, бруткас сундук килчö помас: „налö,“ шуö: „пöрыг гозја, нывјасыд гöнеч мöдöдисны“.

Пöрыг гозја сундук пыргасны, востасны—којмöд ныв сен. Зев нымкоф лоö налы.

Ош локтас гортас, виçöдö; кујим нан нылыд лöстын сулалöны мича сарапанаöс, гöрд дöрöмаöс. „Мыјнö сетчö кажöмныд, бур аңјас? Вајö сојны. Зев јона кынöмöј сумалö.“

„Пыр, пыр вајам“. шуöны дулјас, а агныс мөста вывгыс оз вöрчыны. Ош скöрмис, бөстис лебын (вила) дај тојыштис мыј вермöмгыс. Гырјас уөисны ош вылö дај ламöдисны сiјöс. А кујим чој ај мам дiнас öни-на олöны вылöны ош ембурнас.

Зарни сура баба.

Важөн овлис-вывлис зарни сура баба. Сылөн вöли квајт челаф, ставыс ныв. На дiнын матын овлöма морт сојыг Јома-баба. Зарни сура баба нöтчыд сылы абу петкöдчывлöма: пемыдыс пемыдöз сiјö öт-нас ужавлöма јагын. Гортас воим-мыгтi зарни сура баба вöзјысö челафлыс: „челафанöј, челафанöј, востöј, востöј, мам нон јöвтö ваја!“ Челафјас востасны.

Отчыд мам јона сормас. Локтас гортас, вѳзыгас вѳзыгас да челаф оз і востыны: Јона онмовѳомаѳ, оз кывны мамлыг јіркѳдѳѳм. Зарні сура баба пырас ігас піѳ уѳны. Аскінад сылѳн зарні сурыд зірдавны-југјавны пондас шонді воѳын. Јома петас вала дај каѳалас зарні суртѳ ігас пыщѳыд. Уѳкѳдѳчас, ѳещыштас сіјѳс дај пышјѳдас гортас Шыбытас кѳзыд кумѳ. Ачыс мунас зарні сура баба орѳѳ, кутас вѳз-јыѳны: „челафанѳј, челафанѳј, востѳј, востѳј, мам ѳѳн јѳвтѳ ваја!“ Најѳ тѳдасны Јоматѳ, оз востыны, аоныс ѳѳбгасны: ѳтѳ сувтас кілчѳ ѳѳѳс сајѳ, мѳѳ карта вылас мѳс јукталан вор улас пырас, кыкѳн пырасны фідѳ, ыжјас пѳвсас ѳѳбгасны, вѳтѳѳ лѳстас кајас, квајтѳѳыс карта ѳѳѳсѳѳыс петас дај із улѳ і ѳѳбгас.

Јома бара вѳзјыѳѳ: „челафпіјан, востѳј, востѳј! Ыжыд гѳѳнеч ваја: пожтыр анкыш ваја!“ Кілчѳ ѳѳѳс сајса ныв востас. Јома пырыг-пыр-жѳ сіјѳс шам-ыртас шошаѳѳыс. Сѳѳга корсыгас, корсыгас дај вор увѳыд сурѳ,—сіјѳс кутас. Сѳѳга фідѳыд кык чѳјѳс бѳѳтас, лѳстѳыд адѳас. Сѳмын із улыг оз адѳы. Јома вѳтнан чѳјсѳ нуас гортас, шыбытас гѳѳѳч гуас дај кутас вѳтыс лун нѳјтны да ѳтчыд лун вердны.

Із увса ныв гортас пырас, водас уѳны. Аскінас сѳгѳѳ Јома локтас. Адѳас нывтѳ паччѳр вывѳыд, бѳѳтас сіјѳс дај нуас гортас; гѳѳѳч вылас аслас нылыс-кѳѳ ортѳѳн і водтѳдас. Ачыс пырас гѳѳѳчас піѳсѳ зудјѳн зудјавны. Ныв кылас піѳ зудјалѳмтѳ Јомаыд-лыг да сіјѳ нывкѳѳ местанас і вежгас. Јома петас, бѳѳтас асѳыс нывсѳѳ да зарні сура баба ныв-пыѳѳѳ і гојас сіјѳс. Сѳѳга водас дај онмовѳас. Зарні сура бабалѳн нылыс нѳжјѳнѳкѳн кыѳкі-каѳкі гѳѳѳч вылыс

летчас дај пышјас. Јома саџмас, вџаџо—некџн не-
код абу. Неџыр-
мыџти каџалас паџ-
кџм сертыџс, мыџ
асџыс ныџсџ џџ-
џма, зарны гура
бабалџн ныџ пыш-
јџма, петас дај вџт-
чыны кутас. Вџт-
час, вџтчас дај ны-
лыџ і тыџовтчас.

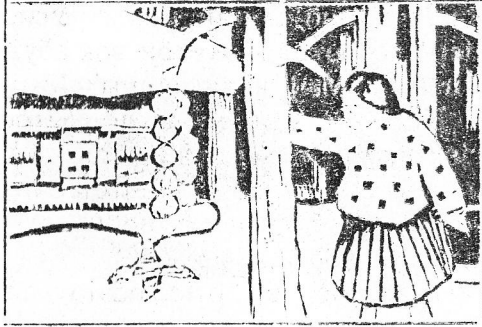

Матын туџ дорын керка сулалџ. Ныџ сетчџ. Кер-
каын пџрыџ пџч пукалџ. Кевмыџны кутас пџрыџ пџч-
лы, џџб-пџ менџ, кыџџџкџ. Јомаџс. Пџрыџ пџч шуас:
џџбныџџ-пџ ме тенџ ог вермы, сџмын Јџмаџс пышјы-
ны отсала. На-пџ, со, теныџ куџџм тор: беџ, зуд да
џџр чуман. Кор Јомаџс суны кутас тенџ, саџкы етџџ
беџсџ муас. Пырыџџџм-пыр сен лоџ зев сук вџр. Мџџ-
мыџ кутас суџдны шыбыт зудџџ. Лоџ из гџра. Коџ-
мџџыџ кутас суны, шыбыт џџр чуманџџ—лоџ џџр ју.
Ныџ керкаџыџ петас, котџртџ воџџ, пышјџ Јомаџс.
Јома сы бџрџа. Пыр пыр суџдас. Ныџ саџкас муџ
беџ—лоџ сук вџр. Јома кашкџ пџкџџџџџ вџрџџ. Ныџ
сек-костџ воџџ пышјџ. Ёырџн Јома вџр пыр мунас, ба-
ра кутас вџтчыны ныџ бџрџа. Вџтчас, вџтчас да џџк-
нын суны кутас ныџџџ. Ныџ шыбытас мышкас зуд—
лоџ зев жуџыџ зуд гџра.

Пышјџ ныџ мыџ вермџмџыџ. Јома вџтчџ. Кыџкџ
і зуд гџратџ вужџма. Коџмџџыџ суџдны понџас ныџ-
џџ. Ныџ џџр чуман шыбытас—лоас џџр ју. Ёџр ју дор-
ын керка. Ныџ пырас керкаџ, меџаџас уџџавны. ѐт-
чыџ асылын летчас џџџџ џџр ју дорџ дџра мыџкаџны.

Мөддәләтас доктас Јома, кевмыгә нывлы: „ныланөј, ныланөј, вуждә менө!“ Ныв өтә дөра помсө шыбытас Јомалы. Јома пук-сас сы выдө. Ныв кыскө. Мыјөн Јома ју шөрө воас, ныв трактитас дөрагө... Јома турбылтчас, вөјө ваө.

Ныв воан туж-өдыс, бөр мунас гортас. Мамсө да чојјассө мездас Јома кумыс да гө-бөчыс. Сөгга овмөдчасны гыим сәна-ныла Јома ембурөн. Öнә олөны-вылөны.

Ҷоғоҗас — јуөгјас.

(Роч вылыс).

Олісны вылісны пөрыс гозја. Налөн вөлі ныла-пја. Бат-мам мөдөдчәсны уж выдө. Мамыс кылө шуө нывлы: „ми мунам ужавны, а те горт ов. Воктө ен сновт, ылө некытчө ен муң. Бура кө олан, булкі вајам, выл сарапан вурам, чышјан нөбам.“

Бат-мам мунісны. Нылкалөи регыд вуні мам-лөн кывјас. Пукөдәс вокөс өшнә улө луд выдө, а ачыс котөртис ворсны чела-јаскөд. Гајмис нылка, воксө јикөз, вунөдәс

друг кычкө үскөдчисны додогјас-јуојас, чапнѣтис-ны фетинаѣс да борд вылас кытчөкө вөрлан і лебѣд-исны. Воіс нылыд вок дінѣ.— вок абу. „Ој-јој-ој!“ шуѣ: „вокѣ-нѣ менам кѣні?“ Ускөдчис корѣны. Отарѣ-мѣдарѣ котѣртлас—некѣн вок абу. Чуксаѣ, горзѣ.—вок оз шыас. „Мыј кута керны? Мыј вјгтала мамјаслы?“

Котѣртис ныв му вылѣ. Вірѣдѣ: ылын—ылын до-догјас-јуојас мытчыѣисны да сѣд вѣр сајѣ і вошыны. Ныв кывлывліс, додогјас-јуојас-пѣ поснѣ челафѣс гус-авлѣны. Чајтис ассыс воксѣ гусалѣмѣн-жѣ дај котѣртис на бѣрса.

Котѣртис, котѣртис, адѣис—пач сулалѣ туж дорын. „Пачѣ, вістав кытчѣ додогјас лебѣисны.“

— „Сојыштан-кѣ менѣым руѣдѣг ѣанѣс—вістала“.

— „Понда-тај руѣдѣг ѣанѣ сојны, шобѣдѣс гортын оз і сојы-а.“

Пач ез вістав.

Ныв котѣртис воѣ Adѣѣ—сулалѣ коз пу. „Коз пуѣ, коз пуѣ, вістав мем кытчѣ лебѣисны додогјас“.

— „Сојан-кѣ менѣым колаозјѣс—вістала“.

— „Кыз ог. Гортын прамѣј озјыс оз сојы-а.“

Коз пу бара ез вістав.

Воѣ котѣртис ныв. Adѣѣ—јѣлѣн візувтѣ ју.

— „Јѣла јуѣ, кісѣл дѣра јуѣ!—вістав кѣт тѣ мем кодарѣ додогјас лебѣисны.“

— „Сојыштан-кѣ менѣым кісѣла јѣлѣс—вістала.“

— „Гортын“ шлѣвкіаыс оз сојы-а.“

дѣр ескѣ лој котравны нывлы вѣрјасѣд ыбјасѣд ѣе шудталуныс-кѣ. Панѣдаѣс сылы јѣж. Ныв кѣсјіс чужјыны сіјѣс да повзіс сущкыѣѣмыс. Сегга јуаліс сылыс: „јѣжѣ, јѣжѣ, енѣ адѣыв кытчѣ додогјас

лебзисны.“

— „Со, есчө!“
индiс жöж.

Котöртiс ныв.
Адзö—бергалö чи-
пан кок жылын кер-
ка. Керкаын пука-
лö зев мiстöм пö-
рыг баба. Сы дi-
нын лабичын зарнi
яблökөн ворсö
вокыс.

Губöникөн чој матыстчiс вок дiнö, богтiс сiјöс да
котөрөн гортлан мöдöдчiс. Зöзöгјас сы бөрса. „Кыт-
чö i воштысны?
Суасны-öд менö.
суасны.“

Вiзувтö кiсөл
дора јöла ју.

— „Јүөј, јүөј! зөб
јенмогыö менö!“

— — „Сојыштан-
кö менöым кiсөл
јöлöс-зөба“

Мыј керны?
быт сој.

Ју пукöдiс чоја-вокаöс бужöд бокö. Зöзöгјас
јурвытiныс лебзисны, ез адзывны челадöс.

Ныв петiс, „аттö“ шуiс јулы да бара мöдöдчiс
котöртны. Зöзöгјас бөр бергöдчöмадöс, локтöны па-
ныд. „Мыј керны? Вот матыд.“ Сулалö коз пу.

— „Бур пуөј, коз пуөј, зөб менö воккöд!“

Руч жуалө:

— „Кытчө-нө, пөлө, мөдін?“

— „Бөрдыеёс корса, пөчөј кулі да.“

— „Ме зев мастер бөрдны. Бост менө.“

Лөсөдчисны доные: быд бөрдөмые
чипан.

Бөрдө дыд-дөдлөмөн руч:

„Шондібанөј дај пөчөј,

Асылын воэ четчысөј,

Шыд-рок пуысөј.

Пөлөс пөттөз вердысөј.

Мыла бара еновтін

Асыд пөлөтө-а?“

Бөрдө руч кыз сінваөн.

Нормис щөщ пөлөлөн сөлөмыс: чуж-
өм бан паастаыс кіссө сінваыс.

Мөдые щөктис дыд-дөдлыны, дај
којмөдые, дај нөлөдые. Нөлөдыд мынт-
ыеныд нінөмөн лоі, чипаныд оз тырмы,
гортас весіг чипаныс ез кол.

— „Он-кө мынтые чипаннад, астө сөја“,
шуө руч.

— „Ручілөј-бөжілөј“, шуө пөл: „Лок
мунам гортө, мынтыса“.

Руч вөтчис пөлө бөреа. Гортас пөл
иешөкө сүјис кык пон, вылас пуктис
кујим чипан дај сетис ручлы.

Кыскө руч мышку вылас ноп. Сувт-

іс шойтчыны мыр бердө. Час-лө шойтчы
 моз өві чпан соја. Сојіс да бара мө
 өдчис воңдө. Мөдыс шойтчыны сунтис
 мөд чпан сојіс. Сүңі кујимнансө сој
 Цолөдыс востигөн мешөкыс понјас
 вылас үекөдчисны. Руч муртса ловј
 воіс гортас, дөбөс дај жуасө:

„Пелјасөј, пелјасөј, сінјасөј, сінј
 сөј! ті-нө мыј керінныд менам ш
 волігөн?“

„Мі вүдөдм, понјасые тенө вүд
 Ковјасөј да ковјасөј! мыј-нө ті вө
 инныд менам шкө волігөн?“

— „Мі котөртм, вүдм тенө понјасые.
 „Тенө, дыш рунө бөжөј мыј кері
 Лөгасис бөж дај шуө:

„Ме мырјыс-мырјө, нуыс-нуө крува
 ді, мед тенө понјас кутасны!“

„Аттө-нө, сө кущөм те вөдөмы
 Налө, понјас, сөјө менсым бөжөс
 Чургөдіс руч бөжөсө гу вомөдыс. По
 јас кватітисны бөжөсө ручлыс дај ас
 щөщ гуыс кыскісны.

6. Каң да петук да руч.

Оліс-выліс вөр дорын нөрыс нө

Сылдөн вөлі кан да петук. Пөл ныр пее керліс вөрын. Кан нуіс пөжаліс да сожан новліс пөллы. Петук горт оліс. Отчыд воҗ асывын пөл муніс вөрө. Кан нуіс-пөжасіс, петукөс вердіс, сесеа нуіс сожан пөллы.

Петук колтчіс горт овны. Казалис руч петуклыс горт олөм. Кан-өдіс өшің улас да зев меліа сывны бөстіс:

„Кікілүлү, Петрованушкөј!

Зарғи сынаннад,

Выја јурнад

Мытчылы өшің-өдыд.

Өкөі піјан мунісны,

Алгыш кіскалісны.

Өктыны некодлы.“

Петук востіс өшің дај візөдіс:

— „Кодінө-нө тајө сылө?“ Руч бара ез дыр көсјы: шанытіс петукөс дај пыш-јөдіс.

Петук мыј выңыс горзө:

„Ој, ој, ој, ој, пышјөдіс-өд најан рұчыд менө.

Сөд вөр шөрө, ыдыс муө-ваө.

— Мезды-жө бара менө кысылөјөј-кан-і-өјөј!“ Кан бурөщ гортас доктө нін вөдөм. Кыліс горзөмтө, вөтөдіс рұчөс, мыр-өдіс петукөс, ачыс роҗкө: „мыјла-

-нө мытчасан өшһөддүд? Мөддө-нө кывзан рүчтө, пыщјөдас дај сојас—лы-нө-ку оз кол!“

Аскіас пөлө мунігас јона чірһөддәһ петукөс. Ез щөтты өшһ дорыһ шыгавны. Каһ бара сојан нуіс пөжасөм бөрһн. Рүч пыр кыјөдіс каһлыс мунөм Сесеа бара өшһн үлө локтіс, сывыһ күтіс... Петук оз шыас. Рүч мөддөс сыліс, сесеа аһкыщ кітыр савкһітіс Петук өктіс аһкыщ дај шуө:

— „Он ылөд менө, рүчөј. Төдә-өд, көсјан те менө сојны, лы-нө-ку он кол менөым.“

— „Чөв, Петрөванөј! Ог-жө ме теһө сој Ме-өд гөстүтны көсјі нулыны теһө, оз мөсөс көсјі теһыд петкөддыны.“

Сесеа бара күтіс сывыһы...

Петуклөн бара на мывкыд ез тармы: вігөдліс өшһөддүд. Рүчлыс өјө колө вөді—щанһітіс дај котөрөн пыщјөдны күтіс. Петук жокыс бара горвө „ојја дај ојја! Пыщјөдіс-өд бара менө најан рүчыд!“

Нуас-өд менө пемыд вөрө, өд вөр шөрө.

Сојас-өд менө, сојас, лы-нө-ку оз кол...

— Каңи-төј-кысык-өј, мезды-жө менө, мезды!“

Кыліс каң да бара мырда-іс пет-укөс.

— „Ег-өмөј ме тең виставлы, ен миса өшінтө восты, ен өшін дорад мыгчас, сојас-өд ручыд. Кывзы колөкө менсым: аски-вөд ылө муна пес керавны, от кыв горзөмтө.“

Аскиас пөллы каң бара сојан нуіс. Руч важөн ңин вичысө каңлыс мунөм.

Бара кутіс сывны. Кујимыс сывліс. Петук оз шыас, лаңтөма. Руч сесса шүө:

„мыјнө, Петрөван, кывтөммөмыд тај.“

— „Ег ескө кывтөммы-да. Он менө өні ылөд, от вичөдлы өшінөды.“

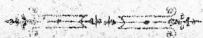
Руч бара савкытіс аңкыщ да шобді. Сесса шүө: „Ен кывзы те каңыдлыс. Сојны-кө-өд ме важөн ңин тенө сојі.

Ме тенө вывті радејта, көсја пет-көдлыны теныд јенјугыдсө. Вичөдлы өшінөды, ен пов. Ме зебеа керка пел-өсад.“

Ачыс ескө бокас ласкыіс, зебеіс. Петук кајіс лабічө, вичөдө ывлаө.

„Муніс ез-пө бара ручыс-а? Оз тај тыдав-а!“ Јурсө сујіс өшінө. Руч-щап-

н-ітіс петукёс дај пышјодіс. Петук есё
 јона торзіс да каплёј ез кыв: зев ылыи
 вёлі пее кералёны пёлёкёд-да.

7. Куш да рана.

Ыжыд вёлі рёд вуж рагалён. Уна
 вёлі сылён иіјан. Воісны тўлысын до-
 зёгјас, јусјас. Поздыёсны, лёёднісны
 быдтысны. Адріс поздыёмтё нааме
 рака. Кутіс колкнысё гусавлыны. Корё
 лебё сеті туијур варыш. Бурещ суи
 ракатё гусаван інас. Сёлом сылён куш-
 ис. Лебіс сера куш дінё норасны. Сера
 куш ыетіс ракала пышкајёс. Тајкё
 сіјё оз вермы вајны ракаёс: оз лок,
 пыкё. Лоі тёдмышкаліг тырјі вајны.
 Сера куш пукёіс суфитны ракаёс.

— „Паскыд вома ракајі! Те јылые зев
 тајнё лок јуёр воіс. Те-пё тај јёз
 ем-бур ылё кітё ыужјёдлан... Тырые
 пёткајаслые колкјас гусавлан!“

— „Чёв, југыд шондіёј, сера кушёј!
 Зік прёста тајё суклалёма пёрые ы-
 жывыд, тупјұрыд.“

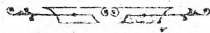
— „Тајё-ёмёј-на сёмын,“ шуё куш: динё-
 талёны сесеа, те-пё кёзыејас бёреа став

pöd wужнад вөтлыған да му вывөыс
көйдыссө өкталан.“

— „Ок-ок-ок, жүгид-лунөј, кущөј! Зік
прөстөј (вее) сорыі тајө.“

— „Вісталөны — колтајас-пө да чумаліјас
бабајаслыс паяжан став рака котырнад.“

— „Југыд шөндіөј кущөј! јона-жө менө
гудралөмаөе, суклалөмаөе.“ Сесеа сера
кущ щөктіс ракаөс пүкөөдны чіжовкаө.

8. Ічиньвоз.

Пөрыс гозјалөн вөлі кык ныв. Пөл-
өлөн Машө нима, ічиньвоз. Пөчөлөн
аслас мөд ныв вөлі, Марша нима. Пөчө
зев лок вөлі: јома баба код. Нылыс
сещөм-жө вөлі. Пөллөн Машаыс зев
рам, зік-жө ајыс код бур да шап. Ічинь-
өінмөн оз вермы вірөдны Машөөс. Пөл-
лы өтчыд шуө:

„Кытчө-гажыд вошты ассыд нывтө.
Ну вөр керкаө. Мед сені печкас.“
Пікө воштіс пөтөс лок пөч: сојөмөн
сојө кыкнаннысө. Лој дод-дасны да
нуны Машөөс вөрө. Жал ескө нылыс
да нөмтор он кер. Сетіс біја із, тыв-
көрт, щак, да шыдөс тор... Көліс нылөс
өтнассө вөр керкаө:

— „Ен-пö битö күсöд,“ шүö баҕ: „Роктö пу, керкатö игнышт. Аскі ме вола відлыны.“

Дунтыр Маша, печкіе. Рытнае пач лонтіе. да рок пуіе. Сесеа пукөіе сојны. Пач улые мытчыөіе шыр да шүö:

— „Зарҕі нылөј, вердышт менö рокнад!“ Машö шырөс пөттөзые вердіе. Сесеа бара печкыны пукөіе. Војмөр мыјөн воіе, керкаö пыріе ош дај шүö:

— „Бур нылөј, күсöд-жө битö, да ворсыштам мекөд гораҕөн. На теныд езые тілгун. Котрав да золөдчы, ме тенö кутала.“

Зев јона повзіе Маша. Сөкі шырыд бара петіе да пельном вылас кајіе Машалы, сесеа пельвозас вашкөдө:

— „Ен пов, Маша. Күсöд битö, ачыд пыр пач улö, тілгунтö меным вај.“

Маша кывзіе шырлые. Ош котралö, корөө Машаөс. Ескö шыр котралö, золөдчө. Куталіе, куталіе ош, -езмед Маша. Јокміе да күтіе нес плақаөн шыблаены. Көн мыј вөлі быдөн жульіе. Шырлы оз вескав. Ош сесеа мүзіе да шүö:

— „Кужін-пö те, бур нылөј, ворсныд. Аскі асыв мөдөда ме теныд көзін: вөвстада да дод тыр ем-бур“...

Док пöч аскі асыв четчöмөн-щöщ
метіс вөр керкаб нылыста пöлöс. Ачыс
öшип дорö нувеёмөн вiдчыеб:

— „Ды-сөмөй-пö-бiд вöнкö нылыдлыс-вај-
ас.“ Коркö дод- шы кыныны күтiс. Пон
увтны күтiс дабiч улыны.

— „Ув, ув, ув! Пöлö нывсö вајö, вöv
стада доктö, дод- тыр ем-бур вајö.“

— „Лант, мiетöм чужöм! Машöдөн лы-
сöмыс гiла-гола кылö.“

Заворјас вöсөс, пöлö Машöвöд дод-
тыр ем-бур вајöны. Вöреаныс вöv стада
вöтчö.

Док сöлöм нуис пöчöдөн: завiд- лоi.
— „Аскi“, шуö пöч: „ву Марнафе мен-
сым. Сiјö кыс та мында вајас.“

Воз асыв пöл- нуис пöчöлыс нылöс.
Асыс мөз-жö велöдiс да волiс. Марна
лонтiс пач да ров нуис. Сөсөса сөјны
вүтiс. Пач улыс петiс шыр дај чiнöстiс:

— „Бур нылöј, вердынт менö ровнад!“
Марна ловыс горöдiс:

— „Неж горш! вердны дај! вывтi доö.“
Марна боетiс нес плака дај лыјiс шыр-
лы. Сөсөса öтнас сөјiс став ровсö дај
узыны водiс. Вöјшөр кад öн шырiс.

— „Мича нылöј, вај-жö күсöд бiтö да

мекöd гораһаешштам. На теһыд тѣлгун.
Котрав, ме кутаға.

Мариа бостіе тѣлгун, котралö. Ачыс
тіралö подöмысла. Шыр мытчыіеіе да
елтö:

— „Лок Мариабе талун нöйтасны, нöйт-
асны.“

Аскі асыв пöчö термöклö пöлöбе,
ыстö нылысла да уһа ем-бурға.

Öшін удö пунеіе да, оз вермы від-
іенныс. Кыліс мыјөн дод-шытö пөңјис,
күтіс увтны:

..Ув, ув, ув!

Пöчөлөн нылыс ружтö, тыртöм дод-
фыс грымöдö.“

Пöч скөрміс, бөд-бөң пөңјөс дьјіс.
..Пөрјасан, міетөм чужөм! Тајö зары-сы-
ыс зіла-зола кылö.“

Сувтіс пöлö вөлөн öшін удö. Тыр-
төм дод-фыс öдвa вермісны Мариабе
четчөдны. Равөстіс—бөрдіс пөч лок-
ысла. Та бөрын Маһна реғыд муніс
верөсејö, зев бур морт сажö, дај öңі
олöны-вылöны.

9. Ноді мыһа?

Олісны-вылісны чіпанә-сетуға.

Коркө муніены најө вөрө сус кол еојны.

Петук кајис пу былө сус кол гыл-ödны.

Иещкө да шыбдалө му былө. Чіпан өктө, чукөртө. Кызкө өтчыд шыбытөмөн вескаліс чіпанлы еінмас. Чіпан бөрдіс тырјі мөдөдчис гортас. Паныдаеіс көч дај жуалө:

— „Мыјыс-нө бөрдан, чілукој?“

— „Менсым петук еінмөс перјіс.“

— „Петукөј, петукөј, мыјла-нө чілукуды еінсө перјін?“

— „Менө ув лажкытөдіс, да тајкө ачым уса.“

— „Увјөј, увјөј, мыјла-нө лажкытчін?“

— „Менө көзајас јірісны да сіјөн.“

— „Көзајас, көзајас, мыјла-нө ті увсө јірінныд?“

— „Міјанөс омөла вічыејас віңоны!“

— „Вічыејас, мыјла омөла віңанныд көзајассө?“

— „Міјанөс көзајка шаңгаөн оз верд.“

— „Көзајка, көзајка, мыјла көза вічы-јастө шаңганад он верд?“

— „Шаңга латысө менсым поре кіетіс.“

— „Пореөј, пореөј, мыјла шаңга латысө кіетін?“

— „Менем пјос кјјн сојис-да.“

— „Кјјнөј, кјјнөј, мыла-нө пореылыс пјсө сојн?“

— „Менам кынөмөј оумаліс да. Меным сізі нін чужөмеан шуөма кынөмөс вердны.“

dyrdic бөраөмыс чіпан.

Чіпан сінпөвнас петуккөд бөр важ-моз овмөдчисны, зев бура да лөсыда овны кутісны.

10. Јі чом да пу чом.

Олісны-вылісны руч да көч. Ручлөн вөлі јі чом, көчлөн пу чом. Мыјөн тулыс воіс, ручлөн јі чом сыліс. Көчлөн важ-мозыс пу чөм сулалө. Доктіс руч көч ордө шөнтыены. Вөзјысө: „көчө-чөјө, лез менө чомјад шонтыены.“ Көч шуө: „Ог лез, челафөс сојан.“ — „Лез, көчө-чөјө, көт порог улөзыд.“

— „Но, пыр-інө порог улөз“. Руч пыр-іс порог улө. Недыр олыштис да шуө:

— „Көчө-чөјө, лез пызан дөрөзыд.“

— „Ог лез, челафөс сојан!“ — „Ог, ог

сој, лез көт лапаөс пуктыштны.“ — „Но, леза-нө лапатө.“ Недырмыот бара руч

вөзжыеө: „Көчө-чојө, лез шөјтчыштны
көщас лабичад.“— „Ог лез, челафөс
еөјан!“— „Ог, ог еөј, сөмын водыштла,
шөјтчышта.“— „Но, водыштлы-инө.“ Көщ-
ас лабичаан руч вөзжыеө:

— „Көчө-чојө, лез менө гөбөч дорад
шөнтгыештчыны.“— „Ог лез“, шуө көч:
„еөјан челафөс!“— „Ог, ог еөј, сөмын
данајасөс шөнтгышта.“— „Но док, мыјнө
беран“. Руч гөбөч дореан бара вөз-
жыеө:

— „Көчө-чојө, лезлы паччөр вылад менө
шөнтгыены.“— „Ог лез, челафөс еөјан!“
— „Ог, ог еөј, шөнтгыештца ретгыд-ик-
-дај бөр летча.“ Кајис руч паччөр вылө.
Көч челафыслы блін пөжалө. Руч пач-
чөр вылын „курч“ да „курч“. Көч жуа-
дө: „мыјнө те курчкөдан сени?“— „Id
туејастө курчкөда паччөр вывевид“, шуө
руч. Көчлөн пөжасөс блін, чуксалө
челафөс блін еөјны. Челафөс оз шыасны.
Көч кајис паччөр вылас. Руч өтпас сени
шышвизө, став челафөсө көчлые еөјома.
Көч пөјаныдлые лыјасөсө вөлөм курчкөдө.
Көч бөрдзис, кутис вөтлыны ручөс. Руч
бара ез повзы, боетис да асөсө көчөс
вөтлис чомеыс.

Үөримö дадö.

Үөримö дадö ветлас рочö да нöбас
 иинкөм Сесеа мөдөдчас гортас.
 Цырас уэны өнi керкаö, жуалö: „кытчö-
 нö иинкөмөс пункта?“ Щөктасны чiнан
 ноз дөрö пунктны. Үөримö дадö војнас
 четчылас-да став иинкөмсö коевлас.
 Асывнас четчасны. Үөримö дадö бөрдиг-
 тырјi шуö:

— „Чiпанјасыд иинкөмөс коевлөмаөс.
 Онö-кө чiпаннытö естö,
 Ие-ие нүөдча,
 Цуе-нае жугөдча,
 Шөри-шөри орөдча,
 Öшии костаныд цыра,
 Öдөс костад нөдлаеа.
 Iзкiаныд iзеа!“

— „Мун бөет, чiпаннад i ставнад. Mi
 шојнад матö воам.“

Үөримö дадö-чiпан боетис да мөд-
 өдчис возö. Рытнае нырис уэны дај шуö:

— „Менам-вөд чiпантор ем, кытчö-нö
 пункта?“

— „Суј дорögјас дiнö.“

дадö војнас четчылас да i вiјас
 асеыс чiпанеö. Аскi четчасны, дадö
 шуö:

— „Җоңоҗасыд чпанос вїјомаос, онө-кө
җоңоҗтө сетөҗ:

Ше-ше нуөдча,
Пус-пас жугөдча,
Шөрі-шөрі орөдча,
Өшн костаныд пыра,
Өрөс костад пөдлааа,
Ізкінад ізеа!“

— „Па, мун боет, јурнас і коңнас еет-
ам, мї шојнад матө воам!“

Һорімө дафө җоңоҗ боетіс, мөдөдчис
воҗө. Рытнас бара пыріс ұзы, јуадө:
— „Менам-вөд җоңоҗтор ем да, кычө-
нө нукта?“

— „Јөрт гідө, ыжјаскөд ұзас!“

Һорімө дафө војнас четчылас да
вїјас җоңоҗтө. Аскінас четчасны, летчае-
ны гідө: җоңоҗ кулөма. Һорімө дафө
бөрдны кутас:

„Онө-кө сетө ыжнытө,
Ше-ше нуөдча,
Пус-пас жугөдча,
Шөрі-шөрі орөдча,
Өшн костаныд пыра,
Өрөс костад пөдлааа,
Ізкіаныд ізеа!“

— „Ну, ну! Шојнад матө воам!“

Һорімө дафө ыж боетас. Сесеа воҗө

mödödчас.

Рытнас бара вöзжычас уҗны, жуалö:
— „Менам-öд ыж тор ем. Кытчö-нö
пукта?“

— „Jört карта вылö мөсјас дінö!“

Војнас бара четчылас-да вјјас ыжеö.
Асывнас четчасны, летчасны карта вылö,
ыж кудöма. д-ад-ö бөрдыны кутас:

— „Оцö-кө, есетö öшнытö,

Ше-ше нуöдча,

Шуе-нае жугöдча,

Шöри-шöри орöдча.

Öшнө костаныд пыра.

Öзөс костад һöдлаеа,

Изкiаныд изеа.“

— „Ну, ну! Шојнад матö воам!“

Норимö д-ад-ö öш бөстас, сесеа дод-
д-алас тојн вожјөн шердын дод-д-ö. Ачыс
пукчас-да сывны горöдас:

..Нинкөм вылö чiпан,

Чiпан вылö рорöг.

Рорöг вылö ыж,

Ыж вылö öш.“

Мунö Норимö д-ад-ö дод-д-ын, нөрјөн
öшлы швiч да швiч. Рөттас-гөнiтас,
көјiн паныд локтö.

— „д-ад-ö, пукөд менö!“ — „Пукы!“ Мун-

асны, мунасны—ош паныд лоо.—„Пук-
eödöj менö!“

—„Лок пукы!“ Кујимөн кутасны рөт-
тыны.

Рөттасны, рөттасны-да заветкаыс і
орө. ҫаҫ-ө ытас көјинөс заветкала.
Көјинө көрөс һөр-код- һөртор вајас.
Ошкөс ытас—ош вајас зев ыҫыд ну,
вужнас і ставнас. ҫаҫ-ө шуө:

—„Ті тај епө күжө. Ачым ветла!“ ҫаҫ-ө
мунас. Сы коста көјина-ошка өштө і
жагөдасны, јајсө сојасны. Күчкүк пың-
кас сујаласны іҫас, өшкөс сүвтөдасны.
Асныс пыңјасны.

Һөримө ҫаҫ-ө воас, вiҫөдө—көјина-
ошка абуөе.

Заветка вөчас, пуккас, кутас вөтлы-
ны өшкөс:

„Тиручө-бычө, гортө, гортө!“

Ош сүлалө, оз вөрөдчы. ҫаҫ-ө бед-
боетас даҫкыҫ-тај лөсыштас!—Ош уеө.

ҫаҫ-ө бөрдиҫ-тырјі мунас гортас
иҫкөмтөг-өштөг.

Мојд њім індѡм.

Лѣст
бок.

1. Кѡвдум 1.
2. Гадъ, іѡас да ѡінкѡм . . . 4.
3. Руч да сокыр 5.
4. Шоныд корыејас 8.
5. Бѡрдѡчые 11.
6. Калѣ да петук да руч . . . 13.
7. Куц да рака 17.
8. Ічѣвоз 18.
9. Коди мыжа? 21.
10. Лі чом да ну чом 23.
11. Цорімѡ даѡѡ 25.

